

1786

De motu globi circa axem obliquum quemcunque gyantis et super plano horizontali incedentis

Leonhard Euler

Follow this and additional works at: <https://scholarlycommons.pacific.edu/euler-works>

 Part of the [Mathematics Commons](#)

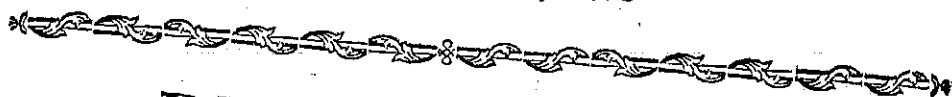
Record Created:

2018-09-25

Recommended Citation

Euler, Leonhard, "De motu globi circa axem obliquum quemcunque gyantis et super plano horizontali incedentis" (1786). *Euler Archive - All Works*. 607.

<https://scholarlycommons.pacific.edu/euler-works/607>

DE MOTV GLOBI
CIRCA AXEM OBLIQVVM QVEMCVNQVE
GYRANTIS
ET SVPER PLANO HORIZONTALI
INCEDENTIS.

Auctore
L. E V L E R O.

Cum in omnibus quae haecenus de motu globorum super planis sunt tradita alius motus gyratorius non sit consideratus, nisi qui fiat circa axem ad motus directionem normalem; quaestio superest maxime ardua: quomodo globus, cui circa axem quemcunque obliquum fuerit impressus motus gyratorius, super plano sit progressurus; quoniam principia, ex quibus huiusmodi motus determinari oportet, neutiquam adhuc satis sunt evoluta, ut ad quosvis casus, qui occurrere possunt, applicari queant. Primus equidem haec principia in Tractatu meo de motu corporum solidorum seu rigidorum ista principia in lucem produxi, indeque plurima motus Phoenomena explicavi, quae principiis mechanicis vulgaribus prorsus erant inaccessa. Quin etiam in ultimo huius libri capite hoc ipsum argumentum de globo super plano horizontali incedente, dum

dum interea circa axem obliquum quemcunque gyratur, omnino studio sum perscrutatus. Verum quia hic liber in paucorum manibus versatur, ac ista ipsa tractatio plerisque Geometris etiam nunc videtur incognita; haud abs re fore arbitror, si totum hoc argumentum hic denuo in lucem protraxero, prouti in loco memorato est pertractatum, ubi quidem nonnullas dilucidationes, si opus fuerit visum, adiungam, quo vniuersa Theoria globorum super plano horizontali utcunque propulsores completa reddatur. In hac autem inuestigatione imprimis ad effectum frictionis est respiciendum, quandoquidem remota frictione globus perpetuo eundem motum tam progressuum quam gyratorium, sine vlla alteratione, esset conseruaturus. Frictionem autem eodem modo in calculum introducendam, quo hactenus a Geometris tractari est solita. Quanquam enim forte omnia frictionis symptomata nondum fuerint penitus perspecta: tamen ista tractatio inde nullam mutationem pati est censenda; quoniam praecipuum negotium hic in euolutione abstrusissimorum principiorum mechanicae sublimioris et in integratione plurium formularum differentialium alias difficillimarum absoluitur.

Problema I.

§. 1. Si globus super plano horizontali utcunque tam motu progressiuo quam gyratorio moueatur, determinare celeritatem et directionem, qua punctum contactus vadit superficiem horizontalem.

Solutio.

Tab. IV. Sit I centrum globi, simulque eius centrum inertiae
Fig. I. eiusque radius sit $= f$, et contactus fiat in puncto imo T,
motus

motus autem globi ita sit comparatus, ut centrum inertiae moveatur secundum directionem PIR celeritate $= v$, simul vero gyretur circa axem quemcunque IO celeritate angulari $= s$, in eum sensum, ut punctum T circa O incedat per arcum Tt , ac pro positione puncti O statuamus angulum $PTO = \theta$ et arcum $TO = s$, ubi quidem arcus ita sumo, quasi radius globi esset $= 1$. Ducatur TV ipsi PIR parallela, ac si motus gyratorius abesset, punctum contactus T rasurum esset planum horizontale celeritate v in directione TV. Deinde si globus solo motu gyratorio ferretur, punctum T per Tt moueretur celeritate $fs \sin. TO = fs \sin. s$, cuius directio cum sit horizontalis, in plano per rectam $T\Theta$ referatur, ita ut sit angulus $ST\Theta = PTt = \theta - 90^\circ$, ob OTt rectum. Erit ergo $VT\theta = 270^\circ - \theta$. Capiantur rectae $TV = v$ et $T\Theta = fs \sin. s$, et quia punctum T his duobus motibus coniunctim movetur, eius verus motus fiet secundum rectam TF, diagonalem parallelogrammi TVF Θ . Ex F ad TV ducta normali FH, erit $VH = fs \sin. s \sin. \theta$ et $FH = -fs \sin. s \cos. \theta$, unde fit $FH = v - fs \sin. s \sin. \theta$ atque celeritas radens

$$TF = \sqrt{(vv - 2fs v \sin. s \sin. \theta + ffs s \sin. s^2)} \text{ et} \\ \text{tang. } VTF = \frac{-fs \sin. s \cos. \theta}{v - fs \sin. s \sin. \theta}.$$

Ducatur ex centro I ipsi TF parallela IQ, erit arcus TQ quadrans, et angulus $RTQ = VTF$; quare si IQ sit directioni, secundum quam punctum T radit, parallela, erit

$$\text{tang. } PTQ = \frac{fs \sin. s \cos. \theta}{v - fs \sin. s \sin. \theta},$$

ac posita celeritate radente

$$\sqrt{v^2 - 2fsv \sin. s \sin. \theta + ffs^2 \sin. s^2} = u, \text{ erit}$$

$$\sin. P T Q = -\frac{fs \sin. s \cos. \theta}{u} \text{ et}$$

$$\cos. P T Q = \frac{fs \sin. s \sin. \theta - v}{u}.$$

Corollarium I.

§. 2. Fieri ergo potest, ut celeritas radens ideoque et attritus evanescat, quo casu hae duae aequationes locum habere debent: altera $fs \sin. s \cos. \theta = 0$, altera vero $v = fs \sin. s \sin. \theta$. Vnde statim patet, si nullus adsit motus progressivus, seu $v = 0$, nullum attritum affore si $\sin. s = 0$, hoc est si globus circa axem verticalem Z T gyretur.

Corollarium 2.

§. 3. Deinde motus globi ab attritu erit liber, si fuerit primo $\cos. \theta = 0$, seu angulus P T O rectus: deinde celeritas progressiva v ad angularem s hanc relationem tenere debet, ut sit $v = fs \sin. s$, seu $T V = T \odot$, et angulus S T $\odot = 0$.

Corollarium 3.

§. 4. Quando ergo globus huiusmodi motum est consecutus, quia sublato omni attritu etiam nulla adest frictio, globus eundem motum constanter conservabit, siquidem axis gyrationis I O habeat proprietatem axis principalis.

Scholion I.

§. 5. Quemadmodum hic frictionem constituimus, ea non obstat, quominus globus super plano horizontali motum

motum suum intemeratum conseruari possit, quod tamen minime fieri obseruamus, cum globus super tabula tali motu latus mox omnem motum amittat, cuius rei causa resistentiae aëris tribui nequit. Verum hic primum animaduerto, experimenta Theoriae nunquam perfectissime congruere: veluti dum casu hic tractato assumimus, contactum vnico fieri puncto, id semper in praxi secus euenit. Interim tamen si arcus TO est quadrans et $PTO = 90^\circ$, existente $v = fs$, etsi contactus non fiat in vnico puncto, tamen attritus euanesceit, ideoque haec motus extinctio frictioni neutiquam adscribi potest. Ex quo concludere debemus, praeter frictionem, vti hic eam definiuimus, aliud adhuc dari motus impedimentum, dum corpora super superficiebus incedunt, a frictione probe distinguendum, cuius ratio vtcunque fuerit comparata, eius effectus potius seorsim inuestigari conuenit, quam frictionis indolem hic stabilitam immutari. Et quemadmodum hic a resistentia aëris mentem abstrahimus ita etiam licebit hoc obstaculum frictionem concomitans a praesenti argumento seiungere.

Scholion 2.

§. 6. Corpora hic sphaerica considero, in quorum centro situm sit ipsorum centrum inertiae I , quod ergo ipsum etiam in plano horizontali moueatur, et puncto contactus T perpetuo verticaliter immineat; ex quo patet, pressionem in contactu semper fore ponderi corporis M aequalem. Si ergo corpus ex materia vniiformi constaret, omnes eius diametri proprietate axium principalium gauderent. Sed concipiamus materiae distributionem
vtcun-

utcumque inaequabilem, ita tamen ut centrum inertiae cadat in centrum figurae: hocque pacto necesse erit in globo ternos axes principales considerari, qui ex centro I pertinent in puncta A, B, C , quadrantibus a se inuicem distantia, quorum respectu sint momenta inertiae Maa, Mbb, Mcc . Quanquam autem deinceps bina vel omnia haec momenta inter se aequalia statuemus, tamen conueniet tria huiusmodi puncta in superficie fixa notare, quo ex eorum relatione ad spatium absolutum facilius motus globi definiri possit. Constitutis autem in globis his tribus punctis A, B, C , quoniam motus gyrationis circa O , quem in plagam Tt dirigi assumimus, sensum habet CBA , contrarium ei quem supra statuimus, in applicatione formularum generalium ad hunc casum celeritatem angularem & ut negatiuam spectare debemus.

Problema II.

§. 7. Si globus super plano horizontali utcumque moueatur, definire vires, quibus sollicitatur, earumque momenta respectu ternorum axium principalium globi.

Solutio.

Tab. IV.
Fig. 2. Inclusus concipiatur globus Sphaerae vel fixae vel cum eo parem motum progressiuum habenti, in qua Z sit punctum verticale eiusque oppositum T punctum contactus, DE vero sit diameter horizontalis ad certam mundi plagam tendens et $DPQE$ circulus maximus horizontalis. Nunc autem elapso tempore t moueatur globus motu progressiuo secundum directionem PI celeritate $=v$, ponaturque arcus DP , seu angulus $DZP = \varphi$; axes autem prin-

principales nunc sint in A, B, C. Tum vero globus iam gyretur circa axem IO, celeritate angulari $= \varpi$ in sensum ACB, sitque pro situ puncti O angulus PTO seu PZO $= \theta$ et arcus ZO $= s$. Etsi enim ante arcum TO posuimus $= s$, quia tantum eius sinus in computum intrat, perinde est. Erit ergo angulus DZO $= \theta + \phi$ et EZO $= 180^\circ - \theta - \phi$. Deinde a punctis A, B, C tam ad O quam ad Z arcus circulorum maximorum ducti concipiantur, sintque hi arcus AO $= \alpha$, BO $= \beta$, CO $= \gamma$; ZA $= l$, ZB $= m$, ZC $= n$ et anguli EZA $= \lambda$, EZB $= \mu$, EYC $= \nu$. In praecedente autem problemate ostendimus, punctum contactus T planum subiectum radere secundum directionem radio IQ parallelam celeritate $= \sqrt{(v^2 - 2f\varpi \sin s \sin \theta + ff\varpi^2 \sin^2 s)}$, foreque

$$\text{tang. PTQ} = \text{tang. PZQ} = \frac{f\varpi \sin s \cos \theta}{v - f\varpi \sin s \sin \theta},$$

denotante f radium globi. Cum igitur pressio in T sit $= M$, frictio erit $= \delta M$, quae puncto T est applicata secundum directionem ipsi QI parallelam. Hac ergo vi resoluta secundum directiones axium principalium IA, IB, IC, prodibunt ternae vires, quae in puncto T applicatae sunt concipiendae, ex quibus porro colliguntur sequentia momenta:

Respectu axis IA in sensum BC:

$$-\delta M f \cos. CQ \cos. BT + \delta M f \cos. BQ \cos. CT = P.$$

Respectu axis IB in sensum CA:

$$-\delta M f \cos. AQ \cos. CT + \delta M f \cos. CQ \cos. AT = Q.$$

Respectu axis IC in sensum AB:

$$-\delta M f \cos. BQ \cos. AT + \delta M f \cos. AQ \cos. BT = R,$$

erunt ergo haec tria momenta:

$$P = \delta M f (\text{cof. } m \text{ cof. } C Q - \text{cof. } n \text{ cof. } B Q)$$

$$Q = \delta M f (\text{cof. } n \text{ cof. } A Q - \text{cof. } l \text{ cof. } C Q)$$

$$R = \delta M f (\text{cof. } l \text{ cof. } B Q - \text{cof. } m \text{ cof. } A Q).$$

Pro puncto autem Q ponamus angulum $P Z Q = \xi$, vt fit

$$\text{tang. } \xi = \frac{f v \sin. s \text{ cof. } \theta}{v - f v \sin. s \sin. \theta}$$

et posita celeritate radente

$$V(v v - 2 f v s \sin. s \sin. \theta + f f s s \sin. \theta^2 = u, \text{ erit}$$

$$\sin. \xi = \frac{-f v \sin. s \text{ cof. } \theta}{u} \text{ et } \text{cof. } \xi = \frac{f v \sin. s \sin. \theta - v}{u}.$$

Fit ergo $D Z Q = \phi + \xi$ et $E Z Q = 180^\circ - \phi - \xi$, hinc

$$A Z Q = 180^\circ - \xi - \phi - \lambda; B Z Q = \mu + \xi + \phi - 180^\circ;$$

ergo

$$\text{cof. } A Q = -\text{cof. } (\xi + \phi + \lambda) \sin. l$$

$$\text{cof. } B Q = -\text{cof. } (\xi + \phi + \mu) \sin. m$$

$$\text{cof. } C Q = -\text{cof. } (\xi + \phi + \nu) \sin. n.$$

Ex relatione igitur, quae inter angulos λ , μ et ν intercedit, concludemus momenta virium:

$$P = \delta M f \sin. l \times \sin. (\lambda + \phi + \xi)$$

$$Q = \delta M f \sin. m \times \sin. (\mu + \phi + \xi)$$

$$R = \delta M f \sin. n \times \sin. (\nu + \phi + \xi).$$

Pro-

Problema III.

6. 8. Si motum gyrationum ad quodvis tempus ut datum spectemus, definire motum progressuum globi.

Solutio.

Quia centrum globi in plano horizontali mouetur, describerit id tempore t lineam GI , quae referatur ad directionem GX superiori directioni fixae DE parallelam, ductaque IX ad GX normali, sint coordinatae $GX = X$, $XY = Y$. Per I ducatur recta DE ipsi GX parallela, quae erit ipsa diameter DE (fig. 2). Ducatur IP , ita ut sit angulus $DIP = EIR = \Phi$, et centrum I per hypothesin progreditur in directione IR celeritate $= v$, ita ut sit celeritas secundum $GX = v \cos. \Phi$ et celeritas secundum $XI = v \sin. \Phi$, ideoque $dX = v dt \cos. \Phi$ et $dY = v dt \sin. \Phi$. Ducatur recta QIS , ita ut IQ sit directioni, qua punctum contactus radit, parallela, erit angulus $EIQ = DIS = 180^\circ - \xi - \Phi$; (est enim aequalis angulo EZQ in praecedente figura) unde globus sollicitari censendus est vi $= \delta M$ in directione IS . Hinc ergo oritur vis secundum $ID = -\delta M \cos. (\xi + \Phi)$ et vis secundum $XI = \delta M \sin. (\xi + \Phi)$, ex quibus colligitur

$$\frac{d. v \cos. \Phi}{2g dt} = \frac{d v \cos. \Phi - v d \Phi \sin. \Phi}{2g dt} = \delta \cos. (\xi + \Phi)$$

$$\frac{d. v \sin. \Phi}{2g dt} = \frac{d v \sin. \Phi + v d \Phi \cos. \Phi}{2g dt} = \delta \sin. (\xi + \Phi)$$

hincque porro

$$\frac{d \xi}{2g dt} = \delta \cos. \xi \text{ et } \frac{v d \Phi}{2g dt} = \delta \sin. \xi,$$

P 2

ita

Tab. IV.
Fig. 3.

ita vt fit

$$\frac{v d \Phi}{d v} = \text{tang. } \xi = \frac{f s \sin. s \sin. \theta}{v - f s \sin. s \sin. \theta}$$

Problema IV.

§. 9. Definito motu progressiuo globi, determinare eius motum gyratorium.

Solutio.

Tab. IV.
Fig. 2.

Specietur nunc centrum globi I vt quiescens, et maneant omnes denominationes in Problemate II adhibitae; sintque Maa , Mbb , Mcc momenta inertiae respectu axium principalium IA , IB , IC , quae primo vt inaequalia consideremus. Quoniam vero hic celeritatem angularem & vt negativam spectare debemus, quia tendit in sensum ACB , si ponamus $\& \cos. \alpha = x$, $\& \cos. \beta = y$, et $\& \cos. \gamma = z$, in formulis generalibus has litteras x , y , z negative sumi oportet, quo facto ex § 810. Theoriae meae motus corporum solidorum deducuntur hae aequationes motum determinantes:

$$\begin{aligned} dx + \frac{bb - cc}{aa} yz dt + \frac{2d fg}{aa} dt \sin. l \sin. (\lambda + \Phi + \xi) &= 0; \\ dy + \frac{cc - aa}{bb} xz dt + \frac{2d fg}{bb} dt \sin. m \sin. (\mu + \Phi + \xi) &= 0; \\ dz + \frac{aa - bb}{cc} xy dt + \frac{2d fg}{cc} dt \sin. n \sin. (\nu + \Phi + \xi) &= 0; \\ dl \sin. l &= dt (z \cos. m - y \cos. n); \\ dm \sin. m &= dt (x \cos. n - z \cos. l); \\ dn \sin. n &= dt (y \cos. l - x \cos. m); \\ d\lambda \sin. l &= dt (y \cos. m + z \cos. n); \\ d\mu \sin. m &= dt (z \cos. n + x \cos. l); \\ d\nu \sin. n &= dt (x \cos. l + y \cos. m). \end{aligned}$$

Tum

Tum vero ex motu progressivo habemus

$$dv = 2\delta g dt \cos. \xi,$$

$$v d\Phi = 2\delta g dt \sin. \xi \text{ et}$$

$$\text{tang. } \xi = \frac{f \sin. s \cos. \theta}{v - f \sin. s \cos. \theta},$$

vbi est $PZO = \theta$ et $ZO = s$. Cum ergo sit angulus $EZO = 180^\circ - \theta - \Phi$, erit $AZO = 180^\circ - \lambda - \theta - \Phi$: hincque

$$\cos. \alpha = \cos. l \cos. s - \sin. l \sin. s \cos. (\lambda + \theta + \Phi)$$

$$\cos. \beta = \cos. m \cos. s - \sin. m \sin. s \cos. (\mu + \theta + \Phi)$$

$$\cos. \gamma = \cos. n \cos. s - \sin. n \sin. s \cos. (\nu + \theta + \Phi),$$

existente

$$\cos. s = \cos. l \cos. \alpha + \cos. m \cos. \beta + \cos. n \cos. \gamma,$$

vnde sequitur fore

$$\left. \begin{aligned} &+ \sin. l \cos. l \cos. (\lambda + \theta + \Phi) \\ &+ \sin. m \cos. m \cos. (\mu + \theta + \Phi) \\ &+ \sin. n \cos. n \cos. (\nu + \theta + \Phi) \end{aligned} \right\} = 0.$$

Ponamus $\cos. s = p$ et $\sin. s = q$ ita vt fit

$$\text{tang. } \xi = \frac{f q \cos. \theta}{v - f q \sin. \theta} = \frac{v d\Phi}{dv},$$

eritque

$$x = p \cos. l - q \sin. l \cos. (\lambda + \theta + \Phi),$$

$$y = p \cos. m - q \sin. m \cos. (\mu + \theta + \Phi),$$

$$z = p \cos. n - q \sin. n \cos. (\nu + \theta + \Phi),$$

ex quibus valoribus fit

$$dl = q dt \sin. (\lambda + \theta + \Phi);$$

$$dm = q dt \sin. (\mu + \theta + \Phi);$$

$$dn = q dt \sin. (\nu + \theta + \Phi);$$

$$d\lambda = p dt + q dt \cot. l \cos. (\lambda + \theta + \Phi);$$

$$d\mu = p dt + q dt \cot. m \cos. (\mu + \theta + \Phi);$$

$$d\nu = p dt + q dt \cot. n \cos. (\nu + \theta + \Phi);$$

indeque porro

$$\begin{aligned} dx &= dp \cos. l - dq \sin. l \cos. (\lambda + \theta + \Phi) \\ &\quad + q (d\theta + d\Phi) \sin. l \sin. (\lambda + \theta + \Phi), \\ dy &= dp \cos. m - dq \sin. m \cos. (\mu + \theta + \Phi) \\ &\quad + q (d\theta + d\Phi) \sin. m \sin. (\mu + \theta + \Phi), \\ dz &= dp \cos. n - dq \sin. n \cos. (\nu + \theta + \Phi) \\ &\quad + q (d\theta + d\Phi) \sin. n \sin. (\nu + \theta + \Phi), \end{aligned}$$

At sine subsidio harum substitutionum ex aequationibus ternis primis cum in genere fit

$$\begin{aligned} \sin. l \cos. l \sin. (\lambda + A) + \sin. m \cos. m (\mu + A) \\ + \sin. n \cos. n \sin. (\nu + A) = 0, \end{aligned}$$

eliciamus hanc aequationem:

$$\begin{aligned} a a dx \cos. l + b b dy \cos. m + c c dz \cos. n \\ - a a x dl \sin. \lambda - b b y dm \sin. m - c c z dn \sin. n \} = 0, \end{aligned}$$

cuius integrale est

$$a a x \cos. l + b b y \cos. m + c c z \cos. n = C,$$

quae aequatio, adhibitis substitutionibus, abit in hanc:

$$\begin{aligned} p (a a \cos. l^2 + b b \cos. m^2 + c c \cos. n^2) \\ - q a a \sin. l \cos. l \cos. (A + \theta + \Phi) \\ - q b b \sin. m \cos. m \cos. (\mu + \theta + \Phi) \\ - q c c \sin. n \cos. n \cos. (\nu + \theta + \Phi) \} = \text{Const.} \end{aligned}$$

Deinde etiam per reductiones §. 934. Theoriae meae traditas pro vi viua colligitur haec aequatio differentialis:

$$a a x dx + b b y dy + c c z dz = 2 \delta f g q dt \sin. (\xi - \theta).$$

Scholion.

§. 10. Ad reductiones hic factas intelligendas ex formulis traditis, ubi angulos μ et ν per l , λ , m , n express-

pressimus, notari conuenit fieri

$$\begin{aligned}\cos.(\mu + \theta + \Phi) &= -\frac{\cos. l \cos. m \cos. (\lambda + \theta + \Phi) + \cos. n \sin. (\lambda + \theta + \Phi)}{\sin. l \sin. m}, \\ \cos.(\nu + \theta + \Phi) &= -\frac{\cos. l \cos. n \cos. (\lambda + \theta + \Phi) - \cos. m \sin. (\lambda + \theta + \Phi)}{\sin. l \sin. m}, \\ \sin.(\mu + \theta + \Phi) &= -\frac{\cos. l \cos. m \sin. (\lambda + \theta + \Phi) - \cos. n \cos. (\lambda + \theta + \Phi)}{\sin. l \sin. m}, \\ \sin.(\nu + \theta + \Phi) &= -\frac{\cos. l \cos. n \sin. (\lambda + \theta + \Phi) + \cos. m \cos. (\lambda + \theta + \Phi)}{\sin. l \sin. n}.\end{aligned}$$

Ac simili modo anguli $\mu + \Phi + \xi$ et $\nu + \Phi + \xi$ ad angulum $\lambda + \Phi + \xi$ reuocari possunt. Deinde etiam pro sequentibus reductionibus haec forma imprimis est notanda:

$$\sin.(\mu + B) \cos.(\nu + C) = \sin.(\nu + B) \cos.(\mu + C),$$

quae ob

$$\sin. M \cos. N = \frac{1}{2} \sin. (M + N) + \frac{1}{2} \sin. (M - N),$$

reducitur ad

$$\sin.(\mu - \nu) \cos. (B - C);$$

hocque modo reductionem pro aliis formulis instituendo, reperiemus:

$$\begin{aligned}\sin.(\mu + B) \cos.(\nu + C) - \sin.(\nu + B) \cos.(\mu + C) \\ = \sin.(\mu - \nu) \cos. (B - C),\end{aligned}$$

$$\begin{aligned}\sin.(\mu + B) \sin.(\nu + C) - \sin.(\nu + B) \sin.(\mu + C) \\ = -\sin.(\mu - \nu) \sin. (B - C),\end{aligned}$$

$$\begin{aligned}\cos.(\mu + B) \cos.(\nu + C) - \cos.(\nu + B) \cos.(\mu + C) \\ = -\sin.(\mu - \nu) \sin. (B - C),\end{aligned}$$

vbi $\sin.(\mu - \nu)$ per formulas usurpatis datur: est enim s

$$\sin.(\mu - \nu) = \frac{\cos. e}{\sin. m \sin. n}.$$

Problema V.

§. 11. Si globus ex materia uniformi constet, vel saltem ita fuerit comparatus, ut omnia momenta inertiae sint inter

inter se aequalia, eique initio impressus fuerit motus quicunque, determinare eius continuationem.

Solutio.

Cum hic sit $aa = bb = cc$, seu momentum inertiae respectu omnium diametrorum $= Maa$, prima aequatio integrata praebet $aa p = \text{Const.}$ vnde p erit quantitas constans. Statuatur ergo $p = b$, et ternae aequationes priores hanc induent formam:

$$\text{I. } -dq \cos.(\lambda + \theta + \varphi) + q(d\theta + d\varphi) \sin.(\lambda + \theta + \varphi) + \frac{2\delta f g}{aa} dt \sin.(\lambda + \varphi + \xi) = 0,$$

$$\text{II. } -dq \cos.(\mu + \theta + \varphi) + q(d\theta + d\varphi) \sin.(\mu + \theta + \varphi) + \frac{2\delta f g}{aa} dt \sin.(\mu + \varphi + \xi) = 0,$$

$$\text{III. } -dq \cos.(\nu + \theta + \varphi) + q(d\theta + d\varphi) \sin.(\nu + \theta + \varphi) + \frac{2\delta f g}{aa} dt \sin.(\nu + \varphi + \xi) = 0,$$

quarum autem sufficit binas considerasse, quia iam inde nata est conclusio $p = b$. Iam per superiores reductiones binae posteriores aequationes ita combinentur:

$$\text{II. } \cos.(\nu + \theta + \varphi) - \text{III. } \cos.(\mu + \theta + \varphi)$$

quae combinatio praebet

$$q(d\theta + d\varphi) \sin.(\mu - \nu) + \frac{2\delta f g}{aa} dt \sin.(\mu - \nu) \cos.(\xi - \theta) = 0,$$

seu

$$q(d\theta + d\varphi) + \frac{2\delta f g}{aa} dt \cos.(\xi - \theta) = 0.$$

Deinde combinatio

$$\text{II. } \sin.(\nu + \theta + \varphi) - \text{III. } \sin.(\mu + \theta + \varphi) \text{ dat}$$

dq

$$d q \sin. (\mu - \nu) - \frac{2 \delta f g}{a a} d t \sin. (\mu - \nu) \sin. (\xi - \theta) = 0$$

seu

$$d q = \frac{2 \delta f g}{a a} d t \sin. (\xi - \theta),$$

qui valor in vltima aequatione pro viribus vniis substitu-
tus praebet

$$x d x + y d y + z d z = q d q, \text{ hincque}$$

$$x x + y y + z z = s s = \text{const.} + q q = \text{const.} + s s \sin. s^2$$

ita vt fit $s s \cos. s^2$ quantitas constans, vti iam inuenimus,
ob $s \cos s = p = b$. Hinc istas habemus aequationes a
litteris $l, m, n, \lambda, \mu, \nu$ immunes:

$$\text{I. } q (d \theta + d \phi) + \frac{2 \delta f g}{a a} d t \cos. (\xi - \theta) = 0,$$

$$\text{II. } d q = \frac{2 \delta f g}{a a} d t \sin. (\xi - \theta) = 0,$$

$$\text{III. } d v = 2 \delta g d t \cos \xi,$$

$$\text{IV. } v d \phi = 2 \delta g d t \sin. \xi,$$

quibus adiungatur haec finita: $\tan g. \xi = \frac{f q \cos. \theta}{v - f q \sin. \theta}$, quae
in hanc transformata:

$$v \sin. \xi - f q \cos. (\xi - \theta) = 0,$$

differentietur, prodibitque

$$d v \sin. \xi + v d \xi \cos. \xi - f d q \cos. (\xi - \theta) + f q d \xi \sin. (\xi - \theta) - f q d \theta \sin. (\xi - \theta) = 0.$$

Iam combinatio:

$$\text{I. } \sin. (\xi - \theta) + \text{II. } \cos. (\xi - \theta) \text{ dat}$$

$$q (d \theta + d \phi) \sin. \xi - \theta + d q \cos. (\xi - \theta) = 0,$$

quae aequatio per f multiplicata illi addatur, fietque

$$d v \sin. \xi + v d \xi \cos. \xi + f q (d \xi + d \phi) \sin. (\xi - \theta) = 0.$$

Porro ob $\frac{d v}{v d \phi} = \frac{\cos. \xi}{\sin. \xi}$ erit

$$v (d \phi + d \xi) \cos. \xi + f q (d \phi + d \xi) \sin. (\xi - \theta) = 0, \text{ seu} \\ (d \phi + d \xi) (v \cos. \xi + f q \sin. (\xi - \theta)) = 0,$$

quorum factorum finitus: $v \cos. \xi + f q \sin. (\xi - \theta)$, euanes-
cere nequit ob

$$v \sin. \xi - f q \cos. (\xi - \theta) = 0,$$

sequeretur enim inde $v \cos. \theta = 0$ et $f q \cos. \theta = 0$, quod
non nisi casu $\theta = 90^\circ$ locum habet. Relinquitur ergo ut
sit $d \phi + d \xi = 0$, ideoque $\phi + \xi$ constans. Hoc impetrato
reliqua non difficulter expedientur. Ad integrationes au-
tem determinandas pro statu initiali $t = 0$, ponamus fuisse
celeritatem progressiuam $v = e$, $\phi = 0$, $P Z O = \theta = h$;
 $Z O = s = f$ et celeritatem angularem $s = \varepsilon$ in sensum
A C B; hinc erit $p = b = \varepsilon \cos. f$ et $q = \varepsilon \sin. f$; porro

$$\text{tang } \xi = \frac{\varepsilon f \sin. f \cos. h}{e - \varepsilon f \sin. f \sin. h}.$$

Statuatur

$$\frac{\varepsilon f \sin. f \cos. h}{e - \varepsilon f \sin. f \sin. h} = \text{tang. } \zeta,$$

ut fuerit initio $\xi = \zeta$, ac perpetuo erit $\xi + \phi = \zeta$, ita ut
angulus D Z Q = ζ maneat constans. Quare cum sit
 $\xi = \zeta - \phi$ erit

$$v \sin. (\zeta - \phi) = f q \cos. (\zeta - \theta - \phi).$$

Supra autem inuenimus:

$$\frac{d. v \cos. \phi}{2 g d t} = \delta \cos. (\xi + \phi) = \delta \cos. \zeta \text{ et}$$

$$\frac{d. v \sin. \phi}{2 g d t} = \delta \sin. (\xi + \phi) = \delta \sin. \zeta,$$

unde integrando colligimus:

$$v \cos. \phi = e + 2 \delta g t \cos. \zeta \text{ et } v \sin. \phi = 2 \delta g t \sin. \zeta,$$

hinc-

hincque

$$v = V(ee + 4\delta e g t \cos. \zeta + 4\delta \delta g g t t),$$

$$\text{tang. } \phi = \frac{2\delta g t \sin. \zeta}{e + 2\delta g t \cos. \zeta}, \text{ atque}$$

$$\text{tang. } (\zeta - \phi) = \frac{e \sin. \zeta}{e \cos. \zeta + 2\delta g t} = \frac{f q \cos. \theta}{v - f q \sin. \theta} = \text{tang. } \xi.$$

Deinde ob $d\phi = -d\xi$ binæ priores æquationes abeunt in

$$\text{I. } q(d\xi - d\theta) = \frac{2\delta f g}{a a} dt \cos. (\xi - \theta).$$

$$\text{II. } dq = \frac{2\delta f g}{a a} dt \sin. (\xi - \theta),$$

quarum hæc per illam diuisa dat

$$\frac{dq}{q(d\xi - d\theta)} = \frac{\sin. (\xi - \theta)}{\cos. (\xi - \theta)},$$

qua integrata prodit $q \cos. (\xi - \theta) = C$, ideoque

$$q \cos. (\xi - \theta) = \varepsilon \sin. f \cos. (\zeta - \theta),$$

vnde valor ipsius q in prima substitutus præbet:

$$\frac{\varepsilon (a \xi - \theta) \sin. f \cos. (\zeta - \theta)}{\cos. (\xi - \theta)^2} = \frac{2\delta f g}{a a} dt,$$

et integrando

$$\varepsilon \sin. f \cos. (\zeta - \theta) \text{ tang. } (\xi - \theta) = C + \frac{2\delta f g}{a a} t,$$

ybi $C = \varepsilon \sin f \sin. (\theta - \zeta)$, at

$$\text{tang. } (\xi - \theta) = \text{tang. } (\zeta - \phi - \theta) = \frac{\text{tang. } (\zeta - \phi) - \text{tang. } \theta}{1 + \text{tang. } (\zeta - \phi) \text{ tang. } \theta} \text{ et}$$

$$\text{tang. } \theta = \frac{\text{tang. } \xi - \text{tang. } (\xi - \theta)}{1 + \text{tang. } \xi \text{ tang. } (\xi - \theta)}.$$

Sed per hypothesin est $\varepsilon \sin. f = \frac{e \sin. \zeta}{f \cos. (\zeta - \theta)}$, vnde fit

$$\text{tang. } (\xi - \theta) = \text{tang. } (\zeta - \theta) + \frac{2\delta f g t}{e a \sin. \zeta} \text{ et}$$

$$\text{tang. } \xi = \frac{e \sin. \zeta}{e \cos. \zeta + 2\delta g t},$$

hincque angulus θ facile determinatur: indeque $q = \frac{e \sin. \zeta}{\cos. (\xi - \theta)}$.

Q 2

Verum

Verum hic notari oportet, cum fit

$$\text{tang. } \zeta = \frac{e f \sin. f \cos. h}{e - \varepsilon f \sin. f \sin. h},$$

esse vt supra de angulo ξ ostendimus

$$\sin. \zeta = \frac{-e f \sin. f \cos. h}{\sqrt{(e e - 2 \varepsilon e f \sin. f \sin. h + \varepsilon \varepsilon f f \sin. f^2)}} \text{ et}$$

$$\cos. \zeta = \frac{-e + \varepsilon f \sin. f \sin. h}{\sqrt{(e e - 2 \varepsilon e f \sin. f \sin. h + \varepsilon \varepsilon f f \sin. f^2)}}, \text{ vnde}$$

$$\cos. (\zeta - h) = \frac{-e \cos. h}{\sqrt{(e e - 2 \varepsilon e f \sin. f \sin. h + \varepsilon \varepsilon f f \sin. f^2)}}.$$

His inuentis cum fit $\varepsilon \cos. s = \varepsilon \cos. f$ et $\varepsilon \sin. s = q$, erit

$$s = \sqrt{(q q + \varepsilon \varepsilon \cos. f^2)} \text{ et } \text{tang. } s = \frac{q}{\varepsilon \cos. f}.$$

Sicque tam motus progressius, quam ad quoduis tempus axis gyrationis O cum celeritate angulari ε poterit assignari, id quod ad motus cognitionem sufficit. Determinatio autem situs punctorum A, B, C ad quoduis tempus nimis est ardua, quam vt eam perficere liceat.

Corollarium 1.

§. 12. Cum fit celeritas angularis $\varepsilon = \frac{\varepsilon \cos. f}{\cos. s}$, seu cosinui arcus S O reciproce proportionalis; sequitur si polus gyrationis O initio fuerit in superiori hemisphaerio DZE, eum nunquam in inferius peruenire posse; in transitu enim per circulum horizontalem DE prodiret celeritas angularis ε infinita.

Corollarium 2.

§. 13. Ob eandem rationem, si polus gyrationis O initio fuerit in hemisphaerio inferiori DTE, is nunquam in superius ascendet; sin autem initio fuerit in ipso

ipso circulo horizontali DE, perpetuo in eodem manebit: scilicet si initio axis gyrationis fuerit horizontalis, perpetuo horizontalis manebit.

Corollarium 3.

§. 14. Si fuerit initio angulus DZO = η rectus, fiet $\sin. \zeta = 0$ et ob

$$\text{tang. } (\zeta - \eta) = \frac{e f \sin. f - e \sin. \eta}{e \cos. \eta},$$

erit etiam $\zeta - \theta$ rectus. Sed ob $\text{tang. } \zeta = \frac{e \sin. \zeta}{e \cos. \zeta + 2 \delta g t}$ angulus ζ euenescit, unde angulus $\theta = \text{PZO}$ prodit rectus. Simulatque igitur angulus PZO factus fuerit rectus, perpetuo rectus manebit.

Corollarium 4.

§. 15. Memorabilis est etiam proprietas, quod angulus $\zeta + \phi$, seu DZQ, et in fig. 3. angulus DIQ sit constans. Recta enim QIS sibi perpetuo manebit parallela, et quia globus in motu progressiuo sollicitatur vi constante δM secundum eandem directionem IS, curua ab eo descripta GI parabola sit necesse est.

Scholion I.

§. 16. Hic autem motus globi, vti nostris formulis est definitus, diutius non durat, quam reuera frictio adest, seu planum horizontale in puncto contactus T raditur. Si enim eueniat ut ratio cesset, seu celeritas radens in T euanescat, subito frictio euanescit, formulaeque inuentae non amplius locum habent. Tum igitur globus motu tam progressiuo quam gyratorio vniformiter in directionem

Q 3

rectam

rectum progredietur, neque axis gyrationis ullam amplius mutationem parietur. Ac si statim initio motus globo impressus ita fuerit comparatus, ut frictio fuerit nulla, quod evenit si tam $\varepsilon f \sin. f \cos. h = 0$, quam $e = \varepsilon f \sin. f \sin. h$, tum etiam globus nullam frictionem sentiet, et statim ab initio motum progressivum uniformiter in directum prosequetur, simulque uniformiter circa eundem axem gyrabitur. Verum si corpori ab initio alius motus quicunque fuerit impressus, semper aliquo tempore elapso eo reducetur, ut frictio evanescat, indeque motum suum uniformiter prosequetur, quod memorabile temporis punctum in sequenti problemate inuestigabimus.

Scholion 2.

Tab IV. §. 17. Quae in solutione problematis elicuimus, Fig. 2. huc redeunt: ex motu primum impressio habemus celeritatem motus progressivi $= e$, secundum directionem DI: ac si gyretur circa axem IO celeritate angulari ε in sensum ACB, seu ZETD, qui sensus *antrorsum tendens* dici solet, fueritque arcus ZO = f et angulus DZO = h : tum vero radius globi sit $= f$ eiusque momentum inertiae $= M a a$ respectu omnium diametrorum, existente M eius massa: ex his datis colligitur celeritas radens in puncto contactus $= \sqrt{e e - 2 \varepsilon e f \sin. f \sin. h + \varepsilon \varepsilon f f \sin. f^2}$, quae si ponatur $= k$, quaeratur angulus DZQ = ζ , ut sit

$$\sin. \zeta = \frac{\varepsilon f \sin. f \cos. h}{k} \text{ et } \cos. \zeta = \frac{\varepsilon f \sin. f \sin. h - e}{k},$$

eritque IQ directio motus radentis. Tum si elapso tempore t globi centrum proferatur celeritate v secundum directionem PI, et gyret celeritate angulari $= \varphi$ in sensum

sum ZETD circa polum O, ponaturque DZP = ϕ ,
PZO = θ et ZO = s : inuenimus primo

$$\text{tang. } \phi = \frac{2\delta g t \sin. \zeta}{e + 2\delta g t \cos. \zeta}$$

et celeritatem centri = $V(ee + 4\delta egt \cos. \zeta + 4\delta\delta ggt t)$,
at celeritas radens etiamnunc fiet in directione IQ, exis-
tente DZQ = ζ ; vnde posito PZQ = ξ erit

$$\text{tang. } \xi = \frac{e \sin. \zeta}{e \cos. \zeta + 2\delta g t}. \text{ Porro est}$$

$$\text{tang. } (\xi - \theta) = \text{tang. } (\zeta - \eta) + \frac{2\delta f f g t}{e u a \sin. \zeta},$$

existente

$$\text{tang. } (\zeta - \eta) = \frac{e f \sin. f - e \sin. \eta}{e \cos. \eta},$$

vnde angulus θ innotescit, hincque ob DZO = $\phi + \theta =$
 $\zeta - \xi + \theta$, concluditur

$$\text{tang. DZO} = \text{tang. } (\phi + \theta) = \frac{e a a k \sin. f \sin. \eta + 2\delta f g t (e - \delta) f \sin. f \sin. \eta}{e u a k \sin. f \cos. \eta - 2\delta e f g t \sin. f \cos. \eta}.$$

Atque ex his tandem nacti sumus $\sin. s = e \cos. f$ et
 $\sin. s = \frac{e \sin. \zeta}{f \cos. (\xi - \theta)}$. Denique pro celeritate radente se-

cundum IQ, ea est $V(vv - 2svf \sin. s \sin. \theta + s s f f \sin. s^2)$;
quae si vocetur = w , supra ostendimus esse

$$\sin. \xi = -\frac{v f \sin. s \cos. \theta}{w} \text{ et } \cos. \xi = \frac{v f \sin. s \sin. \theta - v}{w},$$

vnde s et s definiuntur. Sed pro situ punctorum A, B, C
in globo fixorum ad quoduis tempus determinando formu-
lae adeo sunt intricatae, vt nihil inde concludi queat.
Interim si pro puncto A vocetur ZA = l et EZ A = λ ,
ad has binas aequationes totum negotium reducitur:

$$\text{I. } dl = dt (\varepsilon \sin. f \sin. (\eta + \lambda) - \frac{2\delta f g t}{a a} \cos. (\zeta + \lambda)),$$

$$\text{II. } d\lambda \sin. l = \varepsilon dt \cos. f \sin. l + \varepsilon dt \cos. l \sin. f \cos. (\eta + \lambda) + \frac{2\delta f g t}{a a} \sin. (\zeta + \lambda),$$

quarum resolutio vereor ne frustra suscipiatur. Cum autem ad quoduis tempus axem gyrationis cum celeritate angulari assignare valeamus, quod ad motus cognitionem, qualis vulgo desideratur, sufficere potest, eo magis mirum videtur, quod motus singulorum globi punctorum quasi vires analyseos superet. Multo minus igitur de motu globorum, in quibus momenta inertiae non sunt aequalia, quicquam definire licebit.

Problema VI.

§. 18. Si globo, cuius omnia momenta inertiae sunt inter se aequalia, motus quicunque fuerit impressus, assignare temporis punctum, ubi celeritas radens, ideoque et frictio evanescit, indeque globus motu uniformi progredi pergit.

Solutio.

Supra §. 2. vidimus, ut attritus evanescat, has duas condiciones requiri: alteram $v \sin. s \cos. \theta = 0$, alteram $v = f s \sin. s \sin. \theta$, seu in expressione

$$\text{tang. } \zeta = \frac{f s \sin. s \cos. \theta}{v - f s \sin. s \sin. \theta},$$

tam numeratorem quam denominatorem simul evanescere debere. Cum autem inuenerimus

$$\text{tang. } \zeta = \frac{e \sin. \zeta}{e \cos. \zeta + 2\delta g t},$$

ubi numerator $e \sin. \zeta$ est constans, si in illa forma numerator evanescat, positio $\cos. \theta = 0$ tempus quaesitum declarabit.

Verum

Verum idem luculcius determinabimus, si ad quodvis tempus elapsum t celeritatem radentem w inuestigemus. Cum igitur ex valore §. 17. inuento: $\sin. \xi = -\frac{u f \sin. s \cos. \theta}{w}$ habeamus

$$w = -\frac{u f \sin. s \cos. \theta}{\sin. \xi},$$

quae expressio ob $u \sin. s = \frac{e \sin. \xi}{f \cos. (\xi - \theta)}$ abit in hanc:

$$w = -\frac{e \sin. \xi \cos. \theta}{\sin. \xi \cos. (\xi - \theta)};$$

atque ob $\theta = \xi - (\xi - \theta)$ in hanc:

$$w = -e \sin. \xi (\cot. \xi + \tan. (\xi - \theta));$$

si hic pro $\tan. \xi$ et $\tan. (\xi - \theta)$ valores supra inuentos substituamus, reperiemus:

$$w = -(e \cos. \xi + 2 \delta g t + e \sin. \xi \tan. (\xi - h)) + \frac{2 \delta f f g t}{a a},$$

At vero est

$$\cos. \xi + \sin. \xi \tan. (\xi - h) = \frac{\cos. h}{\cos. (\xi - h)} \text{ et}$$

$$\cos. (\xi - h) = -\frac{e \cos. h}{k}, \text{ vnde fit}$$

$$e \cos. \xi + e \sin. \xi \tan. (\xi - h) = -k,$$

vbi k denotat celeritatem radentem initialem. Quamobrem elapso tempore t habebimus celeritatem radentem

$$w = k - 2 \delta g (1 + \frac{f f}{a a}) t,$$

ita vt ea labente tempore vniformiter decreseat, tandem ergo certe euanescat, id quod eueniet elapso tempore

$$t = \frac{a a k}{2 \delta g (a a + f f)}, \text{ eritque tum } \cos. \theta = 0 \text{ et } \theta = 90^\circ = PZO.$$

Quod ergo cum euenerit, videamus quomodo reliquae motus determinationes se sint habiturae, et quoniam

$$2\delta g t = \frac{a a k}{a a + f f} \text{ erit}$$

$$\text{tang. } \Phi = \frac{a a k \sin. \zeta}{e (a a + f f) + a a k \cos. \zeta} \text{ et}$$

$$\text{tang. } \xi = \frac{e (a a + f f) \text{ tang. } \zeta}{e (a a + f f) + a a k},$$

hinc fit $\sin. s = \frac{e \sin. \zeta}{f \sin. \xi}$. Cum autem fit

$$v = \sqrt{e e + \frac{2 a a e k \cos. \zeta}{a a + f f} + \frac{a^4 k k}{(a a + f f)^2}} \text{ erit}$$

$$\sin. \Phi = \frac{a a k \sin. \zeta}{(a a + f f) v}, \quad \cos. \Phi = \frac{e (a a + f f) + a a k \cos. \zeta}{(a a + f f) v},$$

atque $\sin. \xi = \frac{e \sin. \zeta}{v}$ ideoque $\sin. s = \frac{v}{f}$. Porro quia est

$$s \cos. s = e \cos. f, \text{ erit } \text{tang. } s = \frac{v}{e f \cos. f} \text{ et}$$

$$s = \sqrt{\frac{v v}{f f} + e e \cos. f^2},$$

sive substituto valore v :

$$s = \sqrt{\frac{e e f f + 2 e e a a f \sin. f \sin. h + e e a^4 \sin. f^2 + e e (a a + f f)^2 \cos. f^2}{a a + f f}}$$

$$\text{ob } k k = e e - 2 e e f \sin. f \sin. h + e e f f \sin. f^2.$$

Corollarium 1.

§. 19. Quo maior ergo initio fuerit celeritas radens k , eo diutius motus durat, antequam cessante frictione ad uniformitatem redigatur. Ac si globus constet ex materia homogenea, fit $a a = \frac{2}{5} f f$, ideoque motus uniformitas incipit elapso tempore $t = \frac{k}{7 \delta g}$ min. séc., hinc in hypothesi $\delta = \frac{1}{3}$ fit $t = \frac{3 k}{7 g}$, existente $g = 15 \frac{5}{8}$ pedum Rhenanorum.

Corollarium 2.

§. 20. Vt centrum globi eodem tempore ad quietem redigatur, status initialis ita comparatus esse debet, ut sit $\cos. \zeta = -1$, et $e = \frac{a a k}{a a + f f}$. Fit ergo $\sin. h = 1$ et $k = e - e f \sin. f \sin. h = e - e f \sin. f$

hinc-

hincque $\varepsilon \sin. f = \frac{ef}{aa}$. Porro ob $v = 0$, fit $s = 0$ et $s = \varepsilon \cos. f$, qua celeritate angulari iam globus circa axem verticalem quiescentem gyraabitur, elapso ab initio tempore $t = \frac{e}{2\delta g}$ min. sec.

Corollarium 3.

§. 21. Hoc autem casu, quo initio est $\eta = 90^\circ$ et $\varepsilon = \frac{ef}{aa \sin. f}$ fit $\zeta = 180^\circ$; $\Phi = 0$; $\xi = 180^\circ$; $\theta = 90^\circ$; $v = e - 2\delta g t$; tum vero habebimus $s \cos. s = \frac{ef \cos. f}{aa \sin. f}$; $s \sin. s = -\frac{ef}{aa} (1 - \frac{2\delta g t}{e})$; hincque $\text{tang. } s = (1 - \frac{2\delta g t}{e}) \text{ tang. } f$ et $s = \frac{ef}{aa \sin. f} \sqrt{(1 - \frac{2\delta g t}{e} \sin. f + \frac{4\delta^2 g g t t}{e e} \sin. f^2)}$.

At initio erat celeritas radens $k = e (1 + \frac{ff}{aa})$, elapso autem tempore t ea est $w = (1 + \frac{ff}{aa}) (e - 2\delta g t)$, sicque posito $t = \frac{e}{2\delta g}$ simul fit $w = 0$, $v = 0$ et $s = 0$, vt ante.

Corollarium 4.

§. 22. Ne valor $s \sin. s = \frac{e \sin. \zeta}{s \cos. (\xi - \theta)}$ indefinitus videatur, quod fit si numerator ac denominator euanescent, seu $\zeta = 0$, conueniet loco $\sin. \zeta$ et $\cos. (\xi - \theta)$ valores ex superioribus substitui, atque hinc reperietur:

$$s \sin. s = \sqrt{\varepsilon \sin. f^2 - \frac{4\delta \varepsilon f g t \sin. f (e f \sin. f - e \sin. \eta)}{a a k} + \frac{4\delta^2 f f g g t t}{a^4}},$$

Vnde ob $s \cos. s = \varepsilon \cos. f$ prodit

$$s s = \varepsilon \varepsilon - \frac{4\delta \varepsilon f g t \sin. f (e f \sin. f - e \sin. \eta)}{a a k} + \frac{4\delta^2 f f g g t t}{a^4}.$$

Corollarium 5.

§. 23. Cum fit vis viua globi $= M(vv + aa\ 88)$, erat ea initio $= M(ee + ee\ aa)$; elapso autem tempore t ea erit $= M(ee + ee\ aa - 4\delta gkt + 4(1 + \frac{ff}{aa})\delta\delta ggtt)$.

At elapso tempore $t = \frac{aa\ k}{2\delta g(aa + ff)}$, vis viua fiet

$$\frac{M(ee\ ff + 2ee\ aa\ f\sin f\sin h + ee\ aa(aa + ff\cos f^2))}{aa + ff},$$

cuius defectus ab initiali est

$$\frac{Maa(ee - 2ee\ f\sin f\sin h + ee\ ff\sin f^2)}{aa + ff} = \frac{Maa\ k\ k}{aa + ff},$$

ita vt ista vis viua fit

$$M(ee + ee\ aa - \frac{aa\ k\ k}{aa + ff}).$$

Scholion.

Tab. IV. §. 24. Ex his ergo formulis totus globi motus Fig. 2. assignari potest, quicumque motus ei initio fuerit impressus. Interim tamen hae formulae non parum sunt complexae; vnde ad clariorem explicationem haud abs re erit casus quosdam magis notabiles euoluere. Cuiusmodi sunt, vti iam supra innuimus, duo potissimum: alter quo arcus ZO initio erat quadrans; alter vero quo angulus DZO = $\frac{\pi}{2}$ erat rectus: vtrumque igitur seorsim explicemus.

Problema VII.

§. 25. Si globo, in quo omnia momenta inertiae sunt aequalia, initio motus gyratorius circa axem horizontalem fuerit impressus, praeter motum progressuum definire continuationem motus.

Solutio.

Solutio.

Cum initio axis gyrationis fuerit horizontalis, erit $f = ZO = 90^\circ$. Denotante ergo e celeritatem progressivam secundum directionem DIE, et ε celeritatem angularem circa axem IO, in sensum ZETD, fit pro puncto O angulus $DZO = h$, manente f radio globi et Ma momento inertiae. Ex his erat initio celeritas radens

$$k = \sqrt{ee - 2\varepsilon e f \sin. h + \varepsilon \varepsilon f f}$$

et pro eius directione IQ angulus $DZQ = \zeta$, vt fit

$$\sin. \zeta = \frac{\varepsilon f \cos. h}{k} \text{ et } \cos. \zeta = \frac{\varepsilon f \sin. h - e}{k}.$$

His pro statu initiali constitutis, elapso tempore t centrum globi descripserit viam GI, vt iam fit in I, vbi eius celeritas secundum IR erit

$$v = \sqrt{ee + \frac{2\varepsilon e g t (\varepsilon f \sin. h - e)}{k} + 4\delta \delta g g t t},$$

vnde positis coordinatis $GX = X$, et $XI = Y$, ob

$$\text{tang. EIR} = \text{tang. } \Phi = \frac{-2\delta \varepsilon f g t \cos. h}{ek + 2\delta g t (\varepsilon f \sin. h - e)}$$

erit

$$dX = \varepsilon dt + \frac{2\delta g t dt}{k} (\varepsilon f \sin. h - e) \text{ et}$$

$$dY = -\frac{2\delta \varepsilon f g t dt \cos. h}{k}, \text{ ideoque}$$

$$GX = X = \varepsilon t + \frac{\delta g t t}{k} (\varepsilon f \sin. h - e) \text{ et}$$

$$XI = Y = -\frac{\delta \varepsilon f g t t}{k} \cos. h.$$

Tum vero pro motu gyatorio, qui iam fiat in sensum Fig. 2. ZETD celeritate angulari $= s$ circa polum O, existente $ZO = s$, $PZO = \theta$ et $DZQ = \Phi + \zeta$, vbi IQ refert directionem celeritatis radentis, quia constanter est $\Phi + \zeta = \zeta$, seu directio IQ constans, erit

R 3

tang.

Tab IV.
Fig. 3.

$$\text{tang. } \xi = \frac{-\varepsilon f \cos. h}{\varepsilon f \sin. h - e e + 2 \delta g k t} \text{ et}$$

$$\text{tang. } (\xi - \theta) = \frac{2 f - e \sin. h}{e \cos. h} - \frac{2 \delta f g k t}{\varepsilon e a a \cos. h};$$

vnde ambo anguli ξ et θ definiuntur. Vel erit

$$\text{tang. } (\Phi + \theta) = \frac{\varepsilon a a k \sin. h + 2 \delta f g t (e - \varepsilon f \sin. h)}{\varepsilon a a k \cos. h - 2 \delta \varepsilon f g t \cos. h}.$$

Celeritas autem radens secundum directionem I Q est

$$w = k - 2 \delta g \left(1 + \frac{f f}{a a}\right) t.$$

Tum vero ob $\varepsilon \cos. s = 0$ erit arcus ZO = s quadrans et

$$s = \sqrt{\left(\varepsilon \varepsilon - \frac{4 \delta \varepsilon f g t (\varepsilon f - e \sin. h)}{a a k} + \frac{4 \delta \delta f f g g t t}{a^4}\right)}.$$

Hic autem motus inaequabilis tantum durabit per tem-

pus $t = \frac{a a k}{2 \delta g (a a + f f)}$, quo elapso est $s = 90^\circ$,

$$\begin{aligned} \text{tang. } \Phi &= \frac{-\varepsilon a a f \cos. h}{e (a a + f f) + a a (\varepsilon f \sin. h - e)} = \frac{-\varepsilon a a \cos. h}{e f + \varepsilon a a \sin. h} \\ &= \sqrt{\left(e e + \frac{2 a a e (\varepsilon f \sin. h - e)}{a a + f f} + \frac{a^4 k k}{(a a + f f)^2}\right)}; \end{aligned}$$

$$v = \frac{v}{f} = \frac{v (e e f f + 2 \varepsilon e a a f \sin. h + \varepsilon \varepsilon a^4)}{a a + f f}$$

substituto pro $k k$ valore. Tum autem fit angulus $\theta = 90^\circ$
et $\sin. \xi = \frac{e \sin. \zeta}{v}$.

Corollarium I.

§. 26. Si initio fuerit angulus DZO = $f = 0$, erit
 $k = \sqrt{e e + \varepsilon \varepsilon f f}$: pro angulo DZQ = ζ fit $\sin. \zeta = -\frac{\varepsilon f}{k}$ et
 $\cos. \zeta = \frac{e}{k}$; tum vero post tempus t prodit

$$v = \sqrt{\left(e e - \frac{4 \delta e e g t}{k} + 4 \delta \delta g g t t\right)}$$

$$\text{tang. } \Phi = \frac{-2 \delta \varepsilon t}{e (k - 2 \delta g t)};$$

$$X = t \left(1 - \frac{\delta g t}{k}\right) \varepsilon;$$

$$Y = -\frac{\delta \varepsilon f g t}{k}.$$

tang.

$$\text{tang. } \xi = \frac{eef}{ee - 2\delta gkt};$$

$$\text{tang. } (\xi - \theta) = \frac{ef}{e} - \frac{2\delta fgkt}{eeaa};$$

$$\text{tang. } (\Phi - \theta) = \frac{2\delta efgt}{eaa - 2\delta efgt};$$

$$s = \sqrt{(ee - \frac{4\delta eefjgt}{aak} + \frac{4\delta \delta ffggtt}{a^2})} \text{ et}$$

$$w = k - 2\delta g(1 + \frac{ff}{aa})t.$$

Elapso autem tempore $t = \frac{aak}{2\delta g(aa + ff)}$ erit $\text{tang. } \Phi = \frac{eaa}{ef}$;

$$v = \frac{f\sqrt{(eef + eeaa)}}{aa + ff} = fs; \theta = 90^\circ \text{ et}$$

$$\text{tang. } \xi = \frac{eef(aa + ff)}{ee(aa + ff) - (aakk)} = \frac{ee(aa + ff)}{f(ee - eea)}.$$

Corollarium 2.

§. 27. Si angulus $DZO = f$ effet $= 180^\circ$, eadem formulae motum indicabunt sumta celeritate angulari s negativa, seu motu gyratorio in contrarium verso. At si sit $e = 0$, seu globo solus motus progressivus fuerit impressus, fit $k = e$, $\xi = 180^\circ$, $v = e - 2\delta gt$; $\Phi = 0$, $X = t(e - \delta gt)$, $Y = 0$, $\xi = 180^\circ$; $\theta = 90^\circ$; $s = \frac{2\delta fgt}{aa}$, et elapso tempore $t = \frac{aae}{2\delta g(aa + ff)}$ fit $v = \frac{eff}{aa + ff}$, $s = \frac{ef}{aa + ff}$ et $X = \frac{et(aa + 2ff)}{2(aa + ff)} = \frac{aaee(aa + 2ff)}{4\delta g(aa + ff)}$.

Scholion.

§. 27. Casus hic, quo globus initio nullum motum gyratorium est adeptus, in genere valet, neque ad ullam hypothesin angulorum f et h est adstrictus. Tum igitur globus in directum progreditur motu progressivo retardato, motumque paullatim gyratorium accipiet, donec elapso tempore $t = \frac{aae}{2\delta g(aa + ff)}$ motum uniformem acquirat, quo deinceps continuo progrediatur. Hinc deducimur

mur ad casum, quo globus initio motum tantum gyrationis acceperit, sine ullo motu progressivo, cuius evolutio est facilis. Posito enim $e = 0$ erit $k = \varepsilon f \sin. f$, hincque fit $\sin. \zeta = -\cos. h$ et $\cos. \zeta = \sin. h$, ergo $\zeta = h - 90^\circ$, ubi pro axe gyrationis initio impressae IO est ZO = f et DZO = h, existente celeritate angulari in sensum ZETD = e. Elapso ergo tempore t fit $\Phi = \zeta$, scilicet sublato ab angulo DZO = h angulo recto PZO, erit PI directio motus progressivi, quem globus acquireret, cuius celeritas erit $v = 2\delta g t$, ideoque tempori proportionalis. Tum vero erit $\tan. \xi = 0$ et $\tan. (\xi - \theta) = \infty$, ergo ob $\Phi + \xi = \zeta = h - 90^\circ$ erit $\xi = 0$ et $\theta = 90^\circ$, hinc DZO = $\zeta + 90^\circ = h$, ita ut polus gyrationis O in eodem perpetuo circulo verticali reperiatur. Denique ex § 22. est

$$s \sin. s = V(ee \sin. f^2 - \frac{4\delta \varepsilon f g t \sin. f}{a a} + \frac{4\delta \delta f f g g t t}{a^4}) = \varepsilon \sin f - \frac{2\delta f g t}{a a}$$

et $s \cos. s = \varepsilon \cos. f$, unde fit

$$\tan. s = \tan. f - \frac{2\delta f g t}{\varepsilon a a \cos. f},$$

ita ut arcus ZO diminuatur, nisi fuerit quadrans vel eo maior, et

$$s = V(\varepsilon \varepsilon - \frac{4\delta \varepsilon f g t \sin. f}{a a} + \frac{4\delta \delta f f g g t t}{a^4}).$$

Motus autem ad uniformitatem reducetur elapso tempore

$$t = \frac{\varepsilon a a f \sin. f}{2\delta g (a a + f f)}; \text{ fitque tum}$$

$$s = \frac{\varepsilon \sqrt{(a^4 \sin. f^2 + (a a + f f)^2 \cos. f^2)}}{a a + f f},$$

$$v = \frac{\varepsilon a a f \sin. f}{a a + f f} \text{ et } \tan. s = \frac{a a \tan. f}{a a + f f}.$$

Si ergo fuisset $f = 0$, seu globo motus gyrationis circa axem verticalem impressus esset, sine ullo motu progressivo, eundem motum sine ulla mutatione esset conferuaturus.

Problema

Problema VIII.

§. 28. Si globo, in quo omnia momenta inertiae sunt aequalia, motus gyratorius fuerit impressus circa axem ad motus progressivi directionem normalem; definire continuationem motus.

Solutio.

Cum motus progressivi initio impressi directio sit recta DIE, et celeritas $= e$, angulus $DZO = \theta$ est rectus, et sumto $ZO = f$ erat O polus circa quem initio globus accepit celeritatem angularem $= \varepsilon$ in sensum ZETD. Habemus ergo $k = \pm (e - f \varepsilon \sin. f)$, ubi valorem positivum pro k sumi oportet, ita ut hic duo prodeant casus seorsim euoluendi.

Casus primus

Sit $e > \varepsilon f \sin. f$, erit $k = e - \varepsilon f \sin. f$, quae est celeritas radens initio, eiusque directio IQ, ita ut sit $\sin. DQ = 0$ et $\cos. DQ = -1$, ideoque $DQ = \zeta = 180^\circ$, et Q cadat in E globusque a frictione δM secundum directionem ID constanter retrahatur; unde statim concluditur globi centrum I in eadem recta DE esse mansurum. Elapso ergo tempore t , ob $\cos. \zeta = -1$, sit celeritas centri $w = e - 2\delta g t$, et celeritas radens

$$w = e - \varepsilon f \sin. f - 2\delta g \left(1 + \frac{f}{a}\right) t;$$

tum vero $\phi = 0$; $\zeta = 180^\circ$ atque $\theta = 0$. Quare pro axe gyrationis praesente IO est $DIO = 90^\circ$, et posito arcu $ZO = s$ et celeritate angulari $= \varepsilon$ habemus $\varepsilon \cos. s = \varepsilon \cos. f$ et ex (§. 22.)

$$\varepsilon \sin. s = \varepsilon \sin. f + \frac{2\delta f g t}{a},$$

Acta Acad. Imp. Sc. Tom. VI. P. II.

S

unde

vnde colligitur:

$$\text{tang. } s = \text{tang. } f + \frac{2\delta f g t}{\varepsilon a a \cos f} \text{ et}$$

$$s = V\left(\varepsilon \varepsilon + \frac{4\delta \varepsilon f g t \sin f}{a a} + \frac{4\delta \delta f f g g t t}{a^4}\right).$$

Hoc autem tempore t percurrit centrum I lineam rectam $G X = X = t(e - \delta g t)$. Hic autem motus inaequalis durabit per tempus $t = \frac{a a (e - \varepsilon f \sin f)}{2\delta g (a a + f f)}$, quo elapso erit spatium

$$X = \frac{a a (e - \varepsilon f \sin f) (e (a a + f f) + \varepsilon a a f \sin f)}{2\delta g (a a + f f)^2}$$

et celeritas $v = \frac{f(\varepsilon a^2 f \sin f + e f)}{a a + f f}$. At pro motu gyatorio fit

$$\text{tang. } s = \text{tang. } f + \frac{f(e - \varepsilon f \sin f)}{\varepsilon(a a + f f) \cos f} = \frac{ef + \varepsilon a a \sin f}{\varepsilon(a a + f f) \cos f},$$

(existente $DIO = 90^\circ$) et celeritas angularis:

$$\omega = \frac{v(eff + 2\varepsilon f a a \sin f + \varepsilon \varepsilon a^4 \sin f^2 - \varepsilon \varepsilon (a a + f f)^2 \cos f^2)}{a a + f f}.$$

Casus secundus

Sit $e < \varepsilon f \sin f$, seu $k = \varepsilon f \sin f - e$, quae est celeritas radens initio, eiusque directio IQ talis, vt fit $\sin DQ = 0$, $\cos DQ = 1$, ergo $DQ = \zeta = 0$, et Q in D cadat. Globus ergo a frictione δM secundum directionem IE constanter acceleratur, eiusque centrum I in eadem recta IE progreditur, atque elapso tempore t erit celeritas $v = e + 2\delta g t$ et celeritas radens

$$w = \varepsilon f \sin f - e - 2\delta g \left(1 + \frac{f f}{a a}\right) t.$$

Tum vero fit $\Phi = 0$ et $\zeta = 0$ atque $\theta = 90^\circ$. Quare pro axe gyrationis praesenti IO est $DIO = 90^\circ$ et posito arcu $ZO = s$ et celeritate angulari $= \omega$ habebimus $\omega \cos s = \varepsilon \cos f$ et $\omega \sin s = \varepsilon \sin f - \frac{2\delta f g t}{a a}$, vnde fit

tang.

$$\text{tang. } s = \text{tang. } f - \frac{2\delta f g t}{\varepsilon a a \cos. f} \text{ et}$$

$$s = \sqrt{\varepsilon \varepsilon - \frac{4\delta \varepsilon f g t \sin. f}{a a} + \frac{4\delta \delta f f g g t t}{a^2}},$$

hoc tempore t centrum globi percurrit lineam rectam $G X = X = t(e + \delta g t)$. Hic autem motus inaequalis durabit tantum per tempus $t = \frac{a a (\varepsilon f \sin. f - e)}{2\delta g (a a + f f)}$, quo elapso

erit celeritas $v = \frac{f(e f - \varepsilon a a \sin. f)}{a a + f f}$ et spatium

$$X = \frac{a a (\varepsilon f \sin. f - e) (e (a a + f f) + \varepsilon a a f \sin. f)}{2\delta g (a a + f f)^2}.$$

At pro motu gyratorio reperitur

$$\text{tang. } s = \text{tang. } Z O = \frac{e f + \varepsilon a a \sin. f}{\varepsilon (a a + f f) \cos. f},$$

(existente perpetuo $D I O = 90^\circ$), et celeritas angularis

$$g = \frac{\sqrt{(e f f + 2\varepsilon e a a f \sin. f + \varepsilon e a^2 \sin. f^2 + \varepsilon \varepsilon (a a + f f)^2 \cos. f^2)}}{a a + f f}.$$

Corollarium 1.

§. 29. Si fuerit $e = \varepsilon f \sin. f$, globus statim ab initio motum prosequetur uniformem, tam progressuum quam gyratorium, qui casus limitem constituit inter binos tractatus.

Corollarium 2.

§. 30. Ad priorem casum, quo $e > \varepsilon f \sin. f$, referendi sunt ii, quibus ε habet negativum valorem, seu globo impressus fuerit initio motus gyratorius in sensum $Z D T E$. Posito autem $-\varepsilon$ loco ε , fieri potest ut globus reuertatur, antequam ad uniformitatem pervenerit.

Corollarium 3.

§. 31. Casu hoc quo ε negative capitur, ad tempus t habebimus, $\Phi = 0$, $\theta = 0$, $\xi = 180^\circ$, $v = e - 2\delta g t$,
 $S \quad 2 \quad w =$

$$w = e + \varepsilon f \sin. f - 2 \delta g \left(1 + \frac{ff}{aa} \right) t;$$

$$\text{tang. } s = \text{tang. } f - \frac{2 \delta f g t}{\varepsilon a a \cos. f} \text{ et}$$

$$s = \sqrt{\left(\varepsilon \varepsilon - \frac{4 \delta \varepsilon f g t \sin. f}{a a} + \frac{4 \delta \delta f f g g t t}{a^4} \right)};$$

at post tempus $t = \frac{a a (e + \varepsilon f \sin. f)}{2 \delta g (a a + f f)}$, percurso spatio

$$X = \frac{e a (e + \varepsilon f \sin. f) (e (a a + 2 f f) - \varepsilon a^2 f \sin. f)}{2 \delta g (a a + f f)^2},$$

globi motus vniformitatem attinget, eritque tum

$$v = \frac{f (e f - \varepsilon a a \sin. f)}{a a + f f};$$

$$\text{tang. } s = \frac{\varepsilon a a \sin. f - e f}{\varepsilon (a a + f f) \cos. f} \text{ et}$$

$$s = \sqrt{\frac{(e e f f - 2 \varepsilon e a a f \sin. f + \varepsilon \varepsilon a^4 \sin. f^2 + \varepsilon \varepsilon (a a + f f)^2 \cos. f^2)}{a a + f f}}.$$

Scholion.

§. 32. Casus hic praecipue est memorabilis, quo globo eiusmodi motus imprimi potest, vt primo recedat, mox autem iterum reuertatur, quod experimento ostendi solet, dum digito ad globum circa D applicato et deorsum presso duplex motus globo imprimatur, alter progressiuus in directione DIE, alter gyratorius in sensum Z D T E. Sed vt phaenomenon succedat, necesse est vt celeritas angularis prae progressiua certum quendam limitem excedat, quem quo facilius agnoscamus, calculum ad istum casum accommodemus quo motus gyratorius globo circa axem horizontalem et ad directionem motus progressiui normalem imprimatur. Quod si ergo e denotet celeritatem progressiuam secundum directionem DIE, et ε celeritatem angularem retrogyrantem in sensum Z D T E, existente f radio globi et $M a a$ eius momento inertiae, frictioneque $= \delta M$; primo globus in directione DIE procedet, et elapso tempore t eius celeritas secundum eandem directionem erit $v = e - 2 \delta g t$, confecto spatio.

X =

$X = t(e - \delta g t)$: tum vero etiam nunc circa eundem axem retronoluetur celeritate angulari $\vartheta = \varepsilon - \frac{2\delta f g t}{aa}$. Motus autem aequabilis euadit elapso tempore $t = \frac{aa(e + \varepsilon f)}{2\delta g(aa + ff)}$, eritque tum celeritas progressiua $v = \frac{f(e f - \varepsilon a a)}{aa + ff}$ et angularis $\vartheta = \frac{\varepsilon a a - e f}{aa + ff}$. Quare si fuerit $\varepsilon > \frac{e f}{a a}$, globus nunc retro mouetur, gyratorio motu adhuc retro vergente: sin autem fuerit $\varepsilon < \frac{e f}{a a}$, globus adhuc procedit, et gyratio in sensum contrarium est versa. Illo casu globus regredi coepit elapso tempore $t = \frac{e}{2\delta g}$ et percurso spatio $X = \frac{e e}{4\delta g}$.

Si globus sit homogeneous, erit $aa = \frac{2}{3}ff$ et ef exprimit celeritatem gyrationis in puncto contactus, quae si vocetur $= b$, erit post tempus t celeritas progressiua $v = e - 2\delta g t$, et gyratoria in puncto contactus, quae sit $u = b - 5\delta g t$, et spatium percursum $= t(e - \delta g t)$: motus vero aequabilis euadit elapso tempore $t = \frac{e + b}{7\delta g}$, et confecto spatio $= \frac{(e - b)(e + b)}{49\delta g}$, ubi erit celeritas progressiua $v = \frac{5e - 2b}{7}$ et gyratoria $u = \frac{2b - 5e}{7}$. Vt ergo phaenomenon memoratum succedat, debet esse initio $b > \frac{5}{2}e$. Sin autem esset $b = \frac{5}{2}e$, vterque motus simul extinguere-
tur, elapso scilicet tempore $\frac{e}{2\delta g}$ min. sec. et confecto spatio $\frac{e e}{4\delta g}$.

Conclusiones.

Pro determinatione motus, quo globus quomodocunque impulsus super plano horizontali progreditur.

I. *Status quaestionis.* Globus hic ita comparatus supponitur, vt non solum eius centrum grauitatis in ipsum

sum figurae centrum incidat, sed etiam omnia momenta inertiae respectu cuiusque diametri inter se sint aequalia. Talis globi radius hic ponitur $= f$, eiusque massa seu pondus $= M$ et momentum inertiae respectu axis cuiuscunque per centrum gravitatis transeuntis $= M a a$, ita ut, si globus ex materia homogenea constet, futurum sit $a a = \frac{2}{3} f f$. Praeterea vero tam ipsum planum horizontale quam tota globi superficies ita aequaliter laevigata assumitur, ut dum globus super plano radendo ingreditur, ubique eandem frictionem patiatur, quae, cum pressioni seu ipsi ponderi globi sit proportionalis, hic statuitur $= \delta M$.

Tab. IV.
Fig. 1.

II. *Status initialis.* Ponamus globum initio in puncto D plano insistere eique motum progressivum secundum directionem D O esse impressum cum ea celeritate, ut globus vno minuto secundo spatium $= e$ esset percursurus, quae celeritas non tam puncto contactus D quam centro globi impressa est intelligenda. Tum vero referat circulus A B C D sectionem verticalem globi secundum directionem D O factam, qui simul hemisphaerium globi connexum nobis obuersum referat, in quo sit E polus, circa quem globo motus gyratorius initio fuit impressus, cuius celeritas angularis in sensum A B C D vergens sit $= \varepsilon$, ita ut ε designet angulum vno minuto secundo absoluendum. Pro situ autem huius puncti E sit B punctum globi summum, puncto contactus D diametraliter oppositum, unde per polum E agatur circulus maximus B E et vocetur arcus B E $= f$ et angulus A B E $= h$; quibus ergo positis tota vis viua globo initio impressa erit $= M (e e + \varepsilon \varepsilon a a)$. Postquam igitur globo talis duplex motus fuerit impressus, quaeritur quomodo is deinceps sit pro-

progressurus; ac primo quidem, statim duos casus notasse iuuabit, quibus globus eundem motum impressum perpetuo esset conseruaturus: Alter scilicet casus tum locum habebit, quando celeritas progressiua e fuerit nulla, simulque globus circa axem verticalem BD gyretur, ita vt hoc casu fuerit $BE = f = 0$; quia enim tum nulla adest frictio, globus perpetuo in eodem loco gyron perget. Alter vero casus tum locum habet, quando axis gyrationis fuerit horizontalis ideoque angulus $h = 90^\circ$, simul vero insuper $e = \varepsilon f \sin. f$, quandoquidem hoc casu frictio pariter cessat. Reliquis autem casibus omnibus globus ab initio per aliquod tempus motu inaequabili feretur, dum tam motus progressiuus quam gyratorius continuo variabitur, hocque temporis intervallum repertum est

$$= \frac{a a \sqrt{(e e - 2 \varepsilon e f \sin. f \sin. h + \varepsilon \varepsilon f f \sin. f^2)}}{2 \delta g (a a + f f)},$$

in minutis secundis expressum, siquidem g denotet altitudinem, per quam grauia vno minuto secundo delabuntur. Vnde vniversus globi motus sponte in duas partes distinguitur, quarum priore motus erit inaequabilis, posteriore vero aequabilis.

III. *Determinatio partis prioris.* Elapsum nunc sit ab initio tempus quodcunque indefinitum $= t$ in minutis secundis expressum, quod autem minus sit quam limes modo assignatus-

$$\frac{a a \sqrt{(e e - 2 \varepsilon e f \sin. f \sin. h + \varepsilon \varepsilon f f \sin. f^2)}}{2 \delta g (a a + f f)},$$

hocque tempore tangat globus planum horizontale in puncto T, ex quo ad rectam fixam DO ducatur normalis TX vocenturque coordinatae $DX = X$, $XT = Y$, pro linea curva DT, per quam punctum contactus hucusque processit,

fit, ita vt centrum grauitatis globi similem viam descrip-
 sisse fit censendum. Tum vero ponatur angulus quo ele-
 mentum Tt ad directionem DO inclinatur $= \Phi$, vt fit
 $\text{tang. } \Phi = \frac{dY}{dX}$, ipsa autem celeritas, qua centrum globi hoc
 momento secundum Tt ingreditur, vocetur tantisper $= v$,
 critque $\frac{dX}{dt} = v \cos. \Phi$ et $\frac{dY}{dt} = v \sin. \Phi$. Hos autem va-
 lores demum ex motu gyratorio, qui nunc globo conue-
 nit, determinari oportet, quos mox exhibebimus, postquam
 scilicet motum gyratorium fuerimus contemplati. Hunc in
 finem secetur iterum globus plano in T insistens, plano
 verticali $MZNT$, illi quod in statu initiali considerauimus
 parallelo, ita vt circulus $MZNT$ hemisphaerium nunc
 nobis obuersum repraesentet, in quo punctum O sit polus,
 circa quem globus nunc gyratur in sensum $MZNT$
 celeritate angulari $= \gamma$. His positis ista motus determina-
 tio ita succincte proponi poterit: Ex elementis ad sta-
 tum initialem pertinentibus colligatur angulus ζ , vt fit

Tab. IV.
 Fig. 5.

$$\text{tang. } \zeta = \frac{ef \sin. f \cos. h}{e - ef \sin. f \sin. h},$$

Tab. IV. ex eoque statim pro motu progressiu oritur
 Fig. 4.

$$DX = X = ct + \delta g t t \cos. \zeta,$$

$$TX = Y = \delta g t t \sin. \zeta,$$

unde colligitur celeritas secundum $DX = \frac{dX}{dt} = e + 2\delta g t \cos. \zeta$
 et celeritas secundum XT , siue $\frac{dY}{dt} = 2\delta g t \sin. \zeta$, hincque
 fit $\text{tang. } \Phi = \frac{2\delta g t \sin. \zeta}{e + 2\delta g t \cos. \zeta}$, et ipsa celeritas progressiua

$$v = \sqrt{ee + 4\delta e g t \cos. \zeta + 4\delta \delta g g t t}.$$

Pro motu autem gyratorio circa polum O quaeratur an-
 gulus η , vt fit

$$\text{tang. } \eta = \text{tang. } (\zeta - h) + \frac{2\delta f f g t}{e a \sin. \zeta},$$

hinc-

hincque porro quantitas $q = \frac{e \sin. \zeta}{f \cos. \eta \zeta}$, eritque pro distantia huius poli O a puncto globi summo Z, tang. ZO = $\frac{q}{e \cos. f \eta}$, ipsa vero celeritas angularis $\vartheta = \sqrt{(q q + e e \cos. f^2)}$, denique erit angulus MZO = $\zeta - \eta$. Sicque omnia quae ad motus determinationem requiruntur sunt definita.

IV. *Determinatio partis posterioris.* Iam notauimus motum aequabilem incipere elapso tempore

$$t = \frac{a a \sqrt{(e e - 2 e e f \sin. f \sin. h + e e f f \sin. f^2)}}{2 \delta g (a a + f f)}.$$

Quod si ergo hic valor loco t substituatur, coordinatae X et Y dabunt punctum in curua DT, quod sit K, vbi motus aequabilis incipiet. Introducto autem angulo ζ erit tempus illud $t = - \frac{a a e f \sin. f \cos. h}{2 \delta g (a a + f f) \sin. \zeta}$, vbi notetur sin. ζ esse negatiuum. Cum igitur corpus vsque ad punctum K peruenerit, erit eius celeritas progressiua in directione DT

$$= e - \frac{a a e f \sin. f \cos. h \cos. \zeta}{(a a + f f) \sin. \zeta} = \frac{e f f - a a e f \sin. f \sin. h}{a a + f f},$$

et celeritas in directione LK

$$= - \frac{a a e f \sin. f - e \cos. h}{a a + f f}.$$

Pro motu autem gyatorio deinceps sequente habebimus primo

$$\text{tang. } \eta = \text{tang. } (\zeta - h) - \frac{f^2 e \sin. f \cos. h}{e (a a + f f) \sin. \zeta^2},$$

$$\text{tang. } \eta = - \frac{e (a a + f f) - a a k}{e (a a + f f) \text{tang. } \zeta},$$

vnde innotescit pro nostro tempore angulus MZO = $\zeta - \eta$. Porro vero pro eodem tempore, vbi contactus fit in puncto K, celeritas centri inuenta est

$$\vartheta = \sqrt{(e e + \frac{2 a a e k \cos. \zeta}{a a + f f} + \frac{a^4 k k}{(a a + f f)^2})},$$

inclinatio autem directionis motus in K ad rectam fixam

DO, quae in genere erat Φ , nunc fiet

$$\text{tang. } \Phi = \frac{a a k \sin. \zeta}{e (a a + f f) + a a k \cos. \zeta},$$

vnde cognoscitur motus progressius, quo globus post hoc tempus vniformiter progredietur. Pro polo autem gyrationis O iam vidimus esse angulum $MZO = \zeta - \eta$; praeterea vero inuenimus $\text{tang. } ZO = \frac{v}{ef \cos. f}$, et ipsam celeritatem gyrationis:

$$v = \frac{\sqrt{(eeff + 2eeaf \sin. f \sin. h + eea^4 \sin. f^2 + ee(aa + ff)^2 \cos. f^2)}}{aa + ff}$$

hunc ergo motum gyrationis globus posthac perpetuo conseruabit. Cum autem globus ad hanc vniformitatem peruenerit, erit eius vis viua

$$= \frac{M(eeff + 2eeaf \sin. f \sin. h + eea^4 \sin. f^2 + ee(aa + ff)^2 \cos. f^2)}{aa + ff}$$

quae deficit ab initiali quantitate

$$\frac{Maa(ee - 2ee f \sin. f \sin. h + eeff \sin. f^2)}{aa + ff} = \frac{Maa k k}{aa + ff}$$

vbi breuitatis gratia posuimus

$$k k = ee - 2ee f \sin. f \sin. h + eeff \sin. f^2.$$

Pro hoc motu vniformi notasse iuuabit fore angulum $MZO = \zeta - \eta = 90^\circ + \Phi$, tum vero $v = fs \sin. s$, quibus ergo formulis conditio motus aequabilis continetur.

Additamentum.

Praeterea casus hic imprimis notatu dignus videtur quo globo initio nullus plane motus progressius fuit impressus, ita vt sit $e = 0$; tum enim erit $\text{tang. } \zeta = -\cot. h$ ideoque $\zeta = 90^\circ + h$ et $k = ef \sin. f$; tum vero pro via descripta erit $X = \delta g t t \cos. \zeta$ et $Y = \delta g t t \sin. \zeta$; vnde patet, hanc viam esse lineam rectam ad axem DO sub angulo

gulo = ζ inclinatam. Praeterea vero erit

$v \cos. \Phi = 2 \delta g t \cos. \zeta$ et $v \sin. \Phi = 2 \delta g t \sin. \zeta$,
vnde colligitur $\tan. \Phi = \tan. \zeta$ ideoque $\Phi = \zeta = 90^\circ + h$,
tum vero ipsa celeritas $v = 2 \delta g t$. Deinde pro motu
gyratorio erit $\tan. \eta = \tan. (\zeta - h) + \frac{2 \delta f f g t}{e a a \sin. \zeta}$, vbi quia
 $\zeta - h = 90^\circ$, erit $\tan. \eta = \infty$, ideoque $\eta = 90^\circ$, consequen-
ter angulus $MZO = \zeta - \eta = h$; vnde patet, polum gy-
rationis O perpetuo in eodem circulo verticali manere.
Cum igitur sit

$v \cos. s = e \cos. f$ et $v \sin. s = \frac{2 \delta g t}{e}$,
colligitur

$\tan. s = \frac{2 \delta g t}{e f \cos. f}$ et $v = \sqrt{(e e \cos. f + \frac{4 \delta \delta g g f f t t}{a^4})}$;
hincque motus inaequabilis durabit per temporis spatium
 $t = \frac{e a a f \sin. f}{2 \delta g (a a + f f)}$, quo elapso erit $v = \frac{e a a f \sin. f}{a a + f f}$, manente
 $\Phi = \zeta = 90^\circ + h$. Porro etiam nunc erit angulus $MZO = h$,
at $\tan. s = \frac{a a}{a a + f f} \tan. f$ et
 $v = \frac{e \sqrt{(a^4 \sin. f^2 + (a a + f f)^2 \cos. f^2)}}{a a + f f}$.
